

Numer i temat lekcji*	Wymagania na ocenę				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
Dział 1. Ziemia we wszechświecie. Orientacja na Ziemi					
1. Ziemia w Układzie Słonecznym. Pomiar wysokości Słońca nad widnokreśm (1.1)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>ciało niebieskie, planeta, gwiazda, księżyc, Układ Słoneczny, galaktyka, orbita, teoria heliocentryczna, górowanie Słońca</i>; – wyjaśnia, czym zajmuje się astronomia; – wymienia planety Układu Słonecznego; – określa miejsce Ziemi w Układzie Słonecznym; – wymienia ruchy, które wykonuje Ziemia; – wyjaśnia, czym był Wielki Wybuch. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia różnice między gwiazdą a planetą; – wymienia w kolejności od Słońca planety Układu Słonecznego; – wymienia teorie dotyczące modelu budowy Układu Słonecznego; – wyjaśnia pojęcia: <i>wschód i zachód Słońca</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>planety karłowate, planetoidy</i>; – objaśnia podział planet na planety skaliste i gazowe olbrzymy, krótko je charakteryzuje; – opisuje miejsce Ziemi w Układzie Słonecznym – według teorii geocentrycznej i heliocentrycznej; – przedstawia pozorną wędrówkę Słońca po niebie w cyklu dobowym. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje modele budowy Układu Słonecznego; – wyjaśnia sposób powstania wszechświata; – charakteryzuje pojęcie: <i>Droga Mleczna</i>; – opisuje miejsca wschodu i zachodu Słońca w różnych porach roku; – mierzy wysokość Słońca nad widnokreśm w trakcie zajęć w terenie. 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje rozmiary Słońca, Ziemi i Księżyca oraz odległości między nimi; – wymienia nazwy dziesięciu gwiazdozbiorów należących do Drogi Mlecznej; – analizuje widomą (pozorną) wędrówkę Słońca nad widnokreśm (miejsca wschodu, górowania i zachodu Słońca) na podstawie codziennych obserwacji; – wskazuje zależność pomiędzy wysokością Słońca nad widnokreśm a porą dnia i roku.
2. Ruch obrotowy Ziemi i jego następstwa (1.2)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega ruch obrotowy Ziemi; – podaje kierunek i czas obrotu Ziemi; – wymienia skutki ruchu obrotowego Ziemi. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie: <i>doba</i>; – wyjaśnia związek między ruchem obrotowym Ziemi a rachubą czasu; – wymienia rodzaje czasu (słoneczny, strefowy, urzędowy). 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje mapę stref czasowych; – wyjaśnia, czym jest międzynarodowa linia zmiany daty; – podaje przykłady wpływu ruchu obrotowego Ziemi na przyrodę i codzienne życie człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia sposób podziału Ziemi na strefy czasowe; – wyjaśnia, dlaczego granice stref czasowych przebiegają wzdłuż południków; – wyjaśnia, jak zmienia się data po przekroczeniu południka 180° przy przekraczaniu go ze wschodu na zachód i zachodu na wschód. 	<ul style="list-style-type: none"> – określa, w których strefach czasowych znajdują się państwa europejskie; – określa, jaki jest czas słoneczny na wschód i na zachód od południka, nad którym góruje Słońce; – oblicza różnicę czasu strefowego między miejscowościami położonymi na tej samej półkuli lub na różnych półkulach.
3. Ruch obiegowy Ziemi (1.3)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega ruch obiegowy Ziemi; – podaje czas trwania ruchu obiegowego Ziemi; – wymienia skutki ruchu obiegowego Ziemi; – wymienia daty rozpoczęcia astronomicznych pór roku. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest rok przestępny; – określa kąt nachylenia osi Ziemi do płaszczyzny orbity; – wskazuje na mapie i globusie: równik, zwrotniki, koła podbiegunowe i bieguny; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>równonoc wiosenna, równonoc jesienna, przesilenie letnie, przesilenie zimowe</i>; – opisuje oświetlenie Ziemi w pierwszych dniach kalendarzowych pór roku; 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego na naszej planecie występują pory roku; – podaje miejsca wschodu i zachodu Słońca oraz czas trwania dnia i nocy w pierwszych dniach astronomicznych pór roku. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia zależność pomiędzy długością trwania dnia i nocy a miejscami wschodu i zachodu Słońca w różnych porach roku; – wyjaśnia pojęcie: <i>pas zodiaku</i>;

*w nawiasie podano numer rozdziału w podręczniku

		<ul style="list-style-type: none"> – podaje, na którym równoleżniku promienie słoneczne tworzą kąt prosty z powierzchnią Ziemi w pierwszych dniach kalendarzowych pór roku; – wyjaśnia pojęcia: <i>dzień i noc polarna</i>, podaje miejsca ich występowania; – wyjaśnia pojęcie: <i>zenit</i>; – wyjaśnia, dlaczego w Polsce Słońce nie góruje w zenicie. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie: <i>górowanie w zenicie</i>; – wymienia strefy oświetlenia Ziemi. 		<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje znak zodiaku charakterystyczny dla podanej daty.
4. Oświetlenie Ziemi a strefy klimatyczne i krajobrazowe (1.4)	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia czynniki mające wpływ na ogrzewanie powierzchni Ziemi przez Słońce; – wymienia strefy oświetlenia Ziemi; – podaje, któredy przebiegają granice między strefami oświetlenia Ziemi; – podaje przykłady stref klimatycznych i krajobrazowych. 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie równoleżniki będące granicami stref oświetlenia Ziemi; – podaje konsekwencje zróżnicowanego oświetlenia Ziemi w ciągu roku; – wymienia strefy klimatyczne; – wymienia strefy krajobrazowe. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje strefy oświetlenia Ziemi; – wskazuje na mapie strefy oświetlenia Ziemi; – wskazuje na mapie strefy klimatyczne i krajobrazowe oraz krótko je charakteryzuje; – podaje przykłady przyrodniczych konsekwencji zróżnicowania oświetlenia Ziemi. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia związek pomiędzy ilością energii słonecznej docierającej do powierzchni Ziemi a kątem, który tworzą promienie słoneczne z powierzchnią Ziemi; – opisuje zależność pomiędzy strefami oświetlenia Ziemi a strefami klimatycznymi, roślinnymi i krajobrazowymi. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego granice stref krajobrazowych, klimatycznych i roślinnych nie przebiegają wzdłuż równoleżników; – wyjaśnia, czym jest usłonecznienie, potrafi odczytywać jego wartości z mapy.
5. Szerokość geograficzna (1.5)	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje równoleżniki na mapie i globusie; – podaje wartości liczbowe, które przyjmują równoleżniki; – wyjaśnia, który równoleżnik dzieli Ziemię na półkulę północną i południową, wskazuje go na mapie; – wskazuje na mapie lub globusie półkulę północną i południową; – podaje, za pomocą których kierunków geograficznych określa się szerokość geograficzną, i jakie ona przyjmuje wartości liczbowe. 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje cechy równoleżników; – wyjaśnia, o czym informuje szerokość geograficzna; – określa szerokość geograficzną punktu z dokładnością do 10° (podaje wartość równoleżnika i półkulę); – prawidłowo zapisuje odczytaną szerokość geograficzną danego punktu; – podaje, jaką szerokość geograficzną mają: równik, zwrotniki, koła podbiegunowe i bieguny. 	<ul style="list-style-type: none"> – określa prawidłowo szerokość geograficzną na mapie i globusie z dokładnością do 1°; – wyjaśnia, dlaczego przy określaniu szerokości geograficznej równika nie podaje się kierunku. 	<ul style="list-style-type: none"> – objaśnia zależność pomiędzy skalą mapy a dokładnością określania szerokości geograficznej; – szereguje wskazane miejsca w kolejności od leżącego na najmniejszej lub na największej szerokości geograficznej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie: <i>szerokość geograficzna</i>; – określa prawidłowo szerokość geograficzną na mapie i globusie z dokładnością do 1°.
6. Długość geograficzna (1.6)	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje południki na mapie i globusie; – podaje wartości liczbowe, które przyjmują południki; – wyjaśnia, które południki dzielą Ziemię na półkulę wschodnią i zachodnią; 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje cechy południków; – wyjaśnia, o czym informuje długość geograficzna; – określa długość geograficzną punktu z dokładnością do 10° (podaje wartość równoleżnika i półkulę); 	<ul style="list-style-type: none"> – określa prawidłowo długość geograficzną na mapie i globusie z dokładnością do 1°; – wyjaśnia, dlaczego przy określaniu długości geograficznej południków 0° i 180° nie podaje się kierunku. 	<ul style="list-style-type: none"> – objaśnia zależność pomiędzy skalą mapy a dokładnością określania długości geograficznej; – szereguje wskazane miejsca w kolejności od leżącego na najmniejszej lub na największej długości geograficznej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie: <i>długość geograficzna</i>; – odczytuje prawidłowo długość geograficzną na mapie i globusie z dokładnością do 1°.

Numer i temat lekcji	Wymagania na ocenę				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie i globusie półkulę wschodnią lub zachodnią; – podaje, za pomocą których kierunków geograficznych określa się długość geograficzną. 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo zapisuje odczytaną długość geograficzną; – wymienia południki, przy których nie podaje się kierunków geograficznych. 			
7. Rozciągłość równoleżnikowa i południkowa (1.7)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie: <i>współrzędne geograficzne</i>; – określa długość i szerokość geograficzną; – wyjaśnia, którą współrzędną wykorzystuje się do określania rozciągłości południkowej, a którą do rozciągłości równoleżnikowej. 	<ul style="list-style-type: none"> – określa położenie punktów na Ziemi za pomocą współrzędnych geograficznych; – wyjaśnia pojęcia: <i>rozciągłość południkowa</i> i <i>rozciągłość równoleżnikowa</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, do czego wykorzystuje się współrzędne geograficzne; – oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową na podstawie podanych współrzędnych geograficznych. 	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie podanych współrzędnych geograficznych wskazuje położenie punktów i obszarów na mapach w różnych skalach, rozpoznaje obiekty geograficzne; – wyjaśnia, według zamieszczonej w podręczniku instrukcji <i>Krok po kroku</i>, zasady obliczania rozciągłości południkowej i równoleżnikowej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia wpływ rozciągłości południkowej i równoleżnikowej na cechy przyrodnicze danego regionu (np. Europy).
8. Wyznaczanie współrzędnych geograficznych w terenie (1.8)	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje południki i równoleżniki na mapie oraz globusie; – odróżnia siatkę kartograficzną od siatki geograficznej. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>siatka geograficzna</i>, <i>siatka kartograficzna</i>; – odczytuje współrzędne z mapy; – rozpoznaje obiekty na mapie na podstawie współrzędnych geograficznych. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>siatka kilometrowa (siatka kwadratów)</i>, <i>siatka skorowidzowa</i>; – podaje rodzaje map, na których są wykorzystywane siatki kilometrowa i skorowidzowa; – przedstawia sytuacje, w których przydają się urządzenia nawigacji satelitarnej. 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje siatki wykorzystywane na mapach; – analizuje mapę topograficzną własnego regionu; – odczytuje współrzędne geograficzne z mapy cyfrowej. 	<ul style="list-style-type: none"> – stosuje w praktyce urządzenia lokalizacyjne; – wyznacza w terenie współrzędne dowolnych punktów (za pomocą mapy lub GPS); – wyjaśnia sposób odczytywania współrzędnych geograficznych z mapy cyfrowej.
9. Podsumowanie działu 1	Wiadomości i umiejętności z lekcji 1–8.				
Dział 2. Geografia Europy					
10. Europa – położenie geograficzne, granice i ukształtowanie powierzchni (2.1)	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje Europę na mapie świata i globusie; – wyjaśnia pojęcia: <i>linia brzegowa</i>, <i>półwysep</i>, <i>wyspa</i>, <i>archipelag</i>, <i>morze</i>, <i>zatoka</i>, <i>cieśnina</i>; 	<ul style="list-style-type: none"> – określa położenie Europy względem równika, biegunów, pozostałych kontynentów; – wskazuje na mapie granicę Europy; 	<ul style="list-style-type: none"> – określa położenie Polski na podstawie mapy Europy; – podaje nazwy skrajnych punktów Europy i podaje ich współrzędne geograficzne; – opisuje linię brzegową Europy; 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje przebieg granicy między Europą i Azją, Europą i Afryką; – oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Europy; 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady wpływu rozciągłości południkowej i równoleżnikowej na cechy przyrodnicze Europy; – rozpoznaje na mapie konturowej elementy linii brzegowej Europy;

	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie: największe wyspy, półwyspy, morza i zatoki Europy; - podaje przykłady: największych nizin, wyżyn i gór Europy; - podaje nazwę i wysokość najwyższego szczytu Europy. 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie Europy najdalej wysunięte punkty na: N, S, E, W; - wskazuje na mapie największe formy ukształtowania powierzchni Europy. 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia w punktach charakterystyczne cechy ukształtowania powierzchni Europy; - podaje przykłady depresji i wskazuje je na mapie. 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje części Europy wydzielone ze względów przyrodniczych, historycznych i politycznych; podaje przykłady państw zaliczanych do tych części; - opisuje ukształtowanie powierzchni Europy; - przedstawia, w jaki sposób powstawały góry w Europie, podaje przykłady i wskazuje je na mapie. 	<ul style="list-style-type: none"> - rozpoznaje na mapie konturowej wybrane formy ukształtowania powierzchni Europy; - wyjaśnia wpływ ruchów górotwórczych na ukształtowanie powierzchni Europy; - opisuje typy wybrzeży w Europie.
11. Klimat Europy (2.2)	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcie: <i>klimat</i>; - odczytuje z mapy klimatycznej nazwy stref klimatycznych występujących w Europie; - wyjaśnia pojęcia: <i>czynniki klimatotwórcze, prąd morski, typ klimatu, kontynentalizm</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia czynniki klimatotwórcze decydujące o zróżnicowaniu klimatycznym Europy; - wymienia i wskazuje na mapie typy klimatów występujących w Europie. 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje czynniki klimatotwórcze, wyjaśniając ich wpływ na kształtowanie klimatu; - odróżnia czynniki klimatotwórcze strefowe od astrefowych; - odczytuje z klimatogramów wartość temperatury powietrza i opadów typowych dla danej strefy. 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje klimaty Europy na podstawie klimatogramów; - wyjaśnia, na czym polega kontynentalizm klimatu; - wyjaśnia, czym charakteryzuje się klimat górski. 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcie: <i>klimat przejściowy</i>; wymienia cechy i obszar występowania tego klimatu; - wyjaśnia przyczynę różnic klimatycznych w miejscach położonych na tej samej szerokości lub długości geograficznej.
12. Podział polityczny Europy i kraje członkowskie Unii Europejskiej (2.3)	<ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady państw w Europie o największej powierzchni i liczbie ludności; - wyjaśnia, czym jest Unia Europejska; - podaje nazwę waluty Unii Europejskiej; - wymienia przykłady państw należących do Unii Europejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia i wskazuje na mapie państwa w Europie o największej powierzchni i liczbie ludności; - wyjaśnia przyczyny powstania Unii Europejskiej; - podaje datę wstąpienia Polski do Unii Europejskiej; - rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia termin: <i>państwo</i>; - wymienia i wskazuje na mapie najmniejsze państwa Europy; - wymienia przyczyny zmian na mapie politycznej Europy; - podaje rok rozpoczęcia współpracy gospodarczej i nazwy państw, które ją podjęły, co zapoczątkowało integrację europejską; - przedstawia korzyści wynikające z obecności Polski w Unii Europejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcia: <i>terytorium zależne, region autonomiczny</i>, podaje przykłady; - opisuje zmiany granic w Europie po II wojnie światowej i wskazuje ich przyczyny; - przedstawia główne instytucje Unii Europejskiej, ich zadania i siedziby. 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia i wskazuje na mapie państwa członkowskie Unii Europejskiej i państwa Europy, które do Unii Europejskiej nie należą; - wyjaśnia pojęcia: <i>strefa Schengen, strefa euro</i>, podaje i wskazuje na mapie przykłady państw należących do tych stref; - wyjaśnia, czym jest <i>brexit</i>; - przedstawia rolę Unii Europejskiej w przemianach społecznych i gospodarczych kontynentu.
13. Ludność Europy (2.4)	<ul style="list-style-type: none"> - podaje liczbę ludności w Europie; - wymienia czynniki decydujące o liczbie ludności danego regionu; - wyjaśnia pojęcia: <i>przyrost naturalny, migracje, gęstość zaludnienia</i>; - odczytuje informacje demograficzne z wykresów i tabel. 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcia: <i>emigracja i imigracja, saldo migracji</i>; - podaje przyczyny malejącej liczby ludności w Europie; - wymienia kraje ze starzejącym się społeczeństwem; - podaje przykłady państw w Europie o małej i dużej gęstości zaludnienia. 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, czym jest <i>demografia</i>; - opisuje zmiany liczby ludności w Europie w ostatnich latach; - potrafi obliczyć gęstość zaludnienia; - wymienia i wskazuje na mapie obszary o małej i dużej gęstości zaludnienia w Europie; 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje rozmieszczenie ludności w Europie; - analizuje mapę rozmieszczenia ludności i poszukuje przyczyn różnic w gęstości zaludnienia różnych obszarów Europy; - omawia przyczyny i skutki starzenia się społeczeństw Europy; 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia przyczyny i konsekwencje zróżnicowania demograficznego ludności Europy; - ocenia społeczno-ekonomiczne i kulturowe konsekwencje migracji na obszarze Europy;

Numer i temat lekcji	Wymagania na ocenę				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
			<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest przyrost rzeczywisty, potrafi go obliczyć; – wymienia główne przyczyny i skutki starzenia się społeczeństw w Europie; – wymienia główne religie i grupy językowe występujące w Europie. 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje dane statystyczne, przeprowadza obliczenia demograficzne dotyczące przyrostu demograficznego i formułuje wnioski; – opisuje zróżnicowanie językowe i wyznaniowe w Europie. 	<ul style="list-style-type: none"> – przyjmuje postawę szacunku i zrozumienia innych kultur przy zachowaniu poczucia wartości dziedzictwa kulturowego własnego kraju.
14. Porównanie europejskich metropolii: Paryża i Londynu (2.5)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>miasto, urbanizacja</i>; – wskazuje na mapie Europy: Londyn i Paryż. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia czynniki miastotwórcze; – wymienia funkcje miast; – podaje podstawowe informacje na temat Paryża i Londynu; – charakteryzuje krajobraz wielkomiejski. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje czynniki decydujące o rozwoju miasta, podaje przykłady miast o różnych funkcjach; – wyjaśnia pojęcie: <i>aglomeracja</i>; – wskazuje zalety i wady życia w wielkim mieście. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie: <i>obszar metropolitalny</i>; – opisuje położenie, czynniki rozwoju, komunikację Paryża i Londynu. 	<ul style="list-style-type: none"> – określa podobieństwa i różnice między wielkimi miastami Europy: Londynem i Paryżem; – wyjaśnia przyczyny i konsekwencje zróżnicowania demograficznego europejskich metropolii.
15. Zróżnicowanie źródeł energii w krajach europejskich (2.6)	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym są źródła energii; – wyjaśnia pojęcia: <i>surowce odnawialne, surowce nieodnawialne, alternatywne źródła energii, energia geotermalna</i>; – wyjaśnia, jak powstaje smog. 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje i klasyfikuje źródła energii (odnawialne i nieodnawialne); – wymienia rodzaje elektrowni ze względu na surowiec wykorzystywany do produkcji energii (np. ciepłne, hydroelektrownie, jądrowe, wiatrowe, geotermalne); – podaje przykłady wpływu działalności człowieka na środowisko. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym są OZE; – wskazuje państwa wykorzystujące surowce odnawialne, nieodnawialne, a także energetykę jądrową; – wymienia wady i zalety stosowania różnych źródeł energii; – odczytuje informacje dotyczące energii elektrycznej z wykresów i map. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje wykorzystanie źródeł energii na przykładzie: Polski, Niemiec, Norwegii, Francji, Danii, Islandii; – wymienia i wskazuje na mapie miejsca wydobycia surowców energetycznych Europy; – podaje przykłady wykorzystania OZE w indywidualnych gospodarstwach domowych. 	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie map i danych statystycznych wykazuje związek między cechami środowiska przyrodniczego wybranych krajów Europy a wykorzystaniem różnych źródeł energii; – podaje i wyjaśnia przyczyny zwiększającego się udziału OZE w produkcji energii elektrycznej; – przedstawia, na czym polega polityka zrównoważonego rozwoju.
16. Islandia – wyspa wulkanów i trzęsień ziemi (2.7)	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie Islandię; – wyjaśnia pojęcia: <i>litosfera, płyta litosfery</i>; – wymienia zjawiska, które zachodzą na granicy płyt tektonicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>wulkan, trzęsienia ziemi, gejzer, magma, lawa, energia geotermalna</i>; – podaje cechy charakterystyczne krajobrazu Islandii. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje położenie Islandii na podstawie mapy; – przedstawia konsekwencje położenia obszaru na granicy płyt litosfery; – podaje przykłady niszczącej działalności wulkanów. 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego Islandia jest wyspą wulkaniczną; – analizuje mapy płyt litosfery oraz obszarów trzęsień ziemi i wulkanizmu; – opisuje atrakcje turystyczne Islandii. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje zależność pomiędzy ruchem płyt tektonicznych a występowaniem wulkanów i trzęsień ziemi; – wyjaśnia, w jaki sposób wulkany mogą wpływać na działalność człowieka; – analizuje zalety i wady izolacji wyspy.

<p>17. Nowoczesny przemysł i usługi we Francji (2.8)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie Francję; - wyjaśnia pojęcie: <i>gospodarka</i>; - wymienia sektory gospodarki; - przedstawia, na czym polega handel międzynarodowy; - wymienia przykłady urządzeń <i>high-tech</i> codziennego użytku. 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje na podstawie mapy położenie Francji; - wyjaśnia, czym zajmuje się przemysł, rolnictwo i usługi; - wyjaśnia pojęcia: <i>eksport, import</i>; - odczytuje informacje dotyczące gospodarki z wykresów, diagramów; - wskazuje sektor gospodarki, który ma największe znaczenie dla rozwoju Francji. 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia podstawowe cechy krajobrazu Francji; - definiuje pojęcia: <i>produkt krajowy brutto, struktura zatrudnienia</i>; - przedstawia podział przemysłu ze względu - na stosowane technologie; - wymienia czynniki wpływające na powstanie i rozwój technopolis; - wymienia produkty, z których słynie Francja; - wymienia popularne we Francji miejsca turystyczne. 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje cechy środowiska przyrodniczego Francji; - wyjaśnia pojęcia: <i>przemysł high-tech, technopolis</i>; - podaje przykłady okręgów przemysłowych (technopolis) we Francji i na świecie; - opisuje cechy przemysłu Francji; - charakteryzuje kulturę Francji i turystykę w tym kraju. 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcie: <i>terytorium zależne</i>, podaje przykłady terytoriów zależnych Francji; - analizuje mapę Francji i porównuje ten kraj z Polską pod względem wielkości, liczby ludności, położenia geograficznego i wybranych cech przyrodniczych; - przedstawia znaczenie nowoczesnego przemysłu i usług w gospodarce na przykładzie Francji.
<p>18. Rolnictwo Danii i Węgier – podobieństwa i różnice (2.9)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje Danię i Węgry na mapie Europy; - przedstawia, czym zajmuje się rolnictwo; - wymienia czynniki decydujące o rozwoju rolnictwa; - podaje przykłady produktów spożywczych typowych dla Danii i Węgier. 	<ul style="list-style-type: none"> - określa na podstawie mapy położenie Danii i Węgier; - podaje przykłady czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych rozwoju rolnictwa; - wyjaśnia pojęcia: <i>plony, struktura użytkowania ziemi, użytki rolne</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia podstawowe elementy środowiska przyrodniczego Danii i Węgier; - wskazuje czynniki rozwoju rolnictwa w Danii i na Węgrzech; - wymienia kierunki rozwoju rolnictwa Danii i Węgier; - wskazuje typowe produkty eksportowe obu państw. 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje środowisko przyrodnicze Danii i Węgier; - charakteryzuje rolnictwo Danii; - charakteryzuje rolnictwo Węgier; - przedstawia wpływ klimatu, typów gleb i ukształtowania powierzchni na rozwój rolnictwa Węgier i Danii. 	<ul style="list-style-type: none"> - porównuje cechy rolnictwa obu państw (główne uprawy, chów zwierząt, eksportowane produkty rolne, poziom zatrudnienia, nowoczesność produkcji rolnej); - przedstawia rekordy duńskiego i węgierskiego rolnictwa.
<p>19. Turystyka w Europie Południowej (2.10)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, kogo uważa się za turystę; - wyjaśnia pojęcie: <i>turystyka</i>; - wymienia korzystne czynniki dla rozwoju turystyki; - podaje przykłady krajów Europy Południowej. 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, czym jest atrakcyjność turystyczna miejsc/obszarów; - wyjaśnia, czym są walory turystyczne; - wskazuje na mapie kraje Europy Południowej; - wyjaśnia, dlaczego w Europie Południowej rozwija się turystyka. 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcie: <i>infrastruktura turystyczna</i>; - wymienia walory przyrodnicze Europy Południowej; - wymienia walory kulturowe Europy Południowej. 	<ul style="list-style-type: none"> - charakteryzuje walory przyrodnicze Europy Południowej; - rozpoznaje na zdjęciach charakterystyczne zabytki Europy Południowej; - opisuje zależność między klimatem a rozwojem turystyki; - opisuje zależność pomiędzy rozwojem turystyki a dostępnością komunikacyjną; - określa korzyści i zagrożenia wynikające z dużego ruchu turystycznego w Europie Południowej. 	<ul style="list-style-type: none"> - zauważa zależność między rozwojem turystyki w Europie Południowej a warunkami przyrodniczymi oraz dziedzictwem kultury śródziemnomorskiej; - wymienia walory turystyczne krajów alpejskich; - świadomie prowadzi dyskusję na temat odpowiedzialnej turystyki.
<p>20. Podsumowanie działu 2</p>	<p>Wiadomości i umiejętności z lekcji 10–19.</p>				

Numer i temat lekcji	Wymagania na ocenę				
	dopuszczającą	dostateczną	dobrą	bardzo dobrą	celującą
	Uczeń:				
Dział 3. Sąsiedzi Polski					
21. Przemiany w przemyśle niemieckim na przykładzie Nadrenii Północnej-Westfalii (3.1)	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje Niemcy na mapie Europy; – podaje nazwę stolicy Niemiec, wymienia kraje sąsiadujące z Niemcami; – wyjaśnia pojęcie: <i>przemysł</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> – określa położenie Niemiec na podstawie mapy, wymienia krainy geograficzne, najdłuższe rzeki; – wyjaśnia pojęcie: <i>struktura przemysłu</i>; – wymienia przykłady produktów eksportowanych z Niemiec. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia charakterystyczne cechy środowiska przyrodniczego Niemiec; – wskazuje na mapie region Nadrenii Północnej-Westfalii; – podaje przyczyny zmian w niemieckim przemyśle; – wymienia cechy niemieckiego przemysłu; – wskazuje przykłady sposobów ponownego wykorzystania obiektów i terenów poprzemysłowych; – odczytuje informacje dotyczące przemysłu z diagramów, wykresów. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia cechy gospodarki Niemiec; – podaje przyczyny rozwoju gospodarki w Zagłębiu Ruhry; – wyjaśnia, na czym polega restrukturyzacja przemysłu; – opisuje zmiany w niemieckim przemyśle, wyjaśnia, czym jest tzw. czwarta rewolucja przemysłowa (<i>przemysł 4.0</i>). 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje przemiany struktury przemysłu Niemiec na przykładzie Nadrenii Północnej-Westfalii; – określa różnicę między obecną i dawną strukturą przemysłu w Niemczech; – wskazuje na potrzebę kształtowania dobrych relacji polsko-niemieckich; – wyjaśnia pojęcie: <i>Ruhrpolen</i>.
22. Dziedzictwo kulturowe Litwy i Białorusi (3.2)	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje Litwę i Białoruś na mapie Europy; – podaje podstawowe informacje geograficzne na temat Litwy i Białorusi. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje położenie geograficzne Białorusi i Litwy; – wyjaśnia pojęcie: <i>dziedzictwo kulturowe</i>; – wymienia główne atrakcje turystyczne tych krajów. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia rys historyczny dotyczący granic i wzajemnych relacji między Polską a omawianymi krajami; – opisuje środowisko przyrodnicze oraz atrakcje turystyczne Litwy i Białorusi; – wskazuje cechy środowiska przyrodniczego stanowiące podstawę rozwoju turystyki; – planuje wycieczkę zagraniczną. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia informacje dotyczące polityki międzynarodowej Litwy i Białorusi; – projektuje trasę wycieczki po Litwie i Białorusi uwzględniającej wybrane walory środowiska przyrodniczego i kulturowego. 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje środowisko geograficzne Białorusi i Litwy; – charakteryzuje relacje Polski z Białorusią i Litwą.
23. Środowisko przyrodnicze oraz atrakcje turystyczne Czech i Słowacji (3.3)	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje Czechy i Słowację na mapie Europy; – przedstawia podstawowe informacje geograficzne na temat Czech i Słowacji. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje położenie geograficzne Czech i Słowacji; – wymienia główne atrakcje turystyczne tych państw; – wyjaśnia, dlaczego Polacy są najliczniejszą grupą turystów na terenie Czech i Słowacji. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje środowisko przyrodnicze oraz atrakcje turystyczne Czech i Słowacji; – wskazuje cechy środowiska przyrodniczego Czech i Słowacji stanowiące podstawę rozwoju turystyki; – wyjaśnia pojęcie: <i>cieplice</i>; – opisuje Morawski Kras. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przykłady atrakcji turystycznych oraz rekreacyjno-sportowych Czech i Słowacji; – wskazuje Pragę jako główny ośrodek przyciągający turystów do Czech, a także wybrane obiekty i imprezy kulturowe stanowiące ważne atrakcje turystyczne tego państwa. 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje środowisko geograficzne Czech i Słowacji; – charakteryzuje relacje Polski z południowymi sąsiadami.

<p>24. Zróżnicowanie przyrodnicze i gospodarcze Rosji (3.4)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje Rosję na mapie Europy; – przedstawia podstawowe informacje geograficzne dotyczące Rosji; – odczytuje z mapy nazwy stref klimatycznych i krajobrazowych występujących w Rosji; – wyjaśnia pojęcia: <i>Syberia, tajga, tundra.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje położenie Rosji na podstawie mapy; – oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową; – wymienia strefy klimatyczne i krajobrazowe Rosji; – podaje przykłady surowców mineralnych występujących na terenie Rosji. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia i wskazuje na mapie: największe niziny, wyżyny, najwyższe góry, najwyższy szczyt (zna jego wysokość), najdłuższe rzeki, największe i najgłębsze jezioro Rosji; – wyjaśnia pojęcie: <i>wieloletniej zmarzliny;</i> – wymienia rosyjskie surowce mineralne i wskazuje na mapie miejsca ich występowania; – wyjaśnia pojęcie: <i>kolej transsyberyjska.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia konsekwencje dużej rozciągłości południkowej i równoleżnikowej Rosji; – charakteryzuje strefy klimatyczne i krajobrazowe Rosji; – opisuje strukturę PKB Rosji; – przedstawia mocne strony gospodarki Rosji. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje gospodarkę Rosji na podstawie map tematycznych i danych źródłowych; – na podstawie danych statystycznych przedstawia sytuację demograficzną i wskazuje problemy społeczne oraz polityczne Rosji; – przedstawia zmiany na mapie politycznej Rosji; – opisuje stosunki Rosji z Polską i Europą.
<p>25. Problemy polityczne, społeczne i gospodarcze Ukrainy (3.5)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje Ukrainę na mapie Europy; – przedstawia podstawowe informacje geograficzne dotyczące Ukrainy. 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje położenie geograficzne Ukrainy; – wymienia problemy społeczne, polityczne i gospodarcze Ukrainy. 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia przyczyny problemów społecznych, politycznych i gospodarczych Ukrainy; – charakteryzuje sytuację gospodarczą Ukrainy (w tym: przemysł wydobywczy, przetwórczy i rolnictwo); – wyjaśnia pojęcie: <i>aneksja Krymu.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia wpływ niedawnej przeszłości na strukturę ludnościową oraz wynikające z tego problemy społeczne; – dostrzega możliwości i zagrożenia rozwoju tego kraju. 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje sytuację demograficzną i trudności wynikające z malejącego przyrostu rzeczywistego na Ukrainie; – charakteryzuje relacje Polski z Ukrainą; – wyjaśnia wpływ Rosji, jako wielkiego sąsiada, na politykę i gospodarkę Ukrainy – opisuje aktualny stan relacji obu państw.
<p>26. Podsumowanie działu 3</p>	<p>Wiadomości i umiejętności z lekcji 21–25.</p>				